

Jaarverslag 2001

Een open deur naar Europa
De uitvoering van het vierjarenprogramma 2001-2004
Veranderende omgeving - Arbeidsomstandigheden
Kwaliteit van het bestaan in Europa - Levensomstandigheden
Europa herstructureert haar arbeidsverhoudingen
Het Europese Waarnemingscentrum voor het
veranderingsproces (EMCC)
Informereren en participeren in de discussie

Opmerking: De bijlagen van het Jaarlijks Verslag 2001 zijn (uitsluitend in het Engels) beschikbaar op de website van de Stichting: www.eurofound.eu.int.

De Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden is een autonoom orgaan van de Europese Unie, opgericht om bij te dragen tot de formulering van nieuw sociaal beleid en beleid met betrekking tot de arbeidsomstandigheden. Nadere informatie is te vinden op de website van de Stichting: www.eurofound.eu.int.

© Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden, 2002

Voor vertaal- en reproductierechten moet een aanvraag worden ingediend bij de directeur van de Stichting: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, Wyattville Road, Loughlinstown, Dublin 18, Ierland.

De Stichting is opgericht bij Verordening (EEG) nr. 1365/75 van de Raad van de Europese Gemeenschappen. Artikel 2 van deze verordening luidt als volgt.

1. De Stichting heeft als opdracht betere levens- en arbeidsomstandigheden uit te werken en te verwezenlijken door middel van een actie ter ontwikkeling en verspreiding van de kennis die deze evolutie kan bevorderen.
2. Met het oog daarop heeft de Stichting tot taak om, op basis van de praktische ervaring, studies over de verbetering van het leefklimaat en de arbeidsomstandigheden op middellange en lange termijn te ontwikkelen en uit te diepen, en de factoren die veranderingen kunnen bewerkstelligen op te sporen. Bij de uitvoering van haar taken houdt de Stichting rekening met het communautaire beleid op deze gebieden en licht zij de instellingen van de Gemeenschap voor over de in aanmerking komende doelstellingen en beleidslijnen, met name door hun de wetenschappelijke kennis en de technische gegevens te doen toekomen.

Overeenkomstig de bepalingen van artikel 13, lid 1, van de verordening dient de raad van bestuur ieder jaar een algemeen verslag over de werkzaamheden, de financiële situatie en het toekomstige beleid van de Europese Stichting goed te keuren. Het onderhavige verslag betreffende het jaar 2001 is door de raad van bestuur op zijn 67e vergadering van 21 maart 2002 behandeld en goedgekeurd. Zoals bepaald in artikel 13, lid 2, van de verordening, zal het verslag ter kennis worden gebracht van de communautaire instellingen en het Economisch en Sociaal Comité.

Een open deur naar Europa

Het jaar 2001 stond voor de Stichting in het teken van „communicatie” en „klantenservice”. Het was het eerste jaar van ons vierjarenprogramma - een programma waarin wij hebben aangekondigd ons meer te willen gaan richten op de speciale informatiebehoeften van onze verschillende doelgroepen en belanghebbenden.

In de afgelopen 25 jaar heeft de Stichting zich erop geconcentreerd een solide informatiebasis te leggen, na te gaan waar zij bij de formulering van Europees sociaal beleid voor een toegevoegde waarde kon zorgen, instrumenten te ontwikkelen om de beleidsmakers bij te staan en een betrouwbare en serieuze bron van kennis op het vlak van de verbetering van levens- en arbeidsomstandigheden te creëren.

Het vierjarenprogramma 2001-2004, „*Analyse van en anticipatie op veranderingen ter ondersteuning van de sociaal-economische vooruitgang*”, heeft ons voorzien van een structuur waarmee dit werk kon worden geconsolideerd en versterkt. Maar dit programma bevat ook nieuwe elementen, in die zin dat hierin een aantal specifieke communicatiedoelstellingen is opgenomen en dat wij voor het eerst verplicht zijn een communicatiestrategie te ontwikkelen waarmee deze doelstellingen bij onze activiteiten op de voorgrond blijven staan. Luisteren naar onze doelgroepen, hun de benodigde informatie verstrekken in de door hen gewenste vorm op het door hen verlangde moment - dat diende ons streven voor de komende jaren te zijn.

Met dit werk is in 2001 een begin gemaakt. De Stichting heeft haar eerste samenhangende communicatiestrategie ontwikkeld en aangenomen. Tot de kernelementen van deze strategie behoren de opening van een verbindingsbureau in Brussel teneinde de communicatie met onze Europese doelgroepen te verbeteren, en de oprichting van een netwerk van nationale verbindingsbureaus om hetzelfde doel in de lidstaten te bereiken. De voorbereidingen voor de verwezenlijking van deze elementen van de strategie waren tegen het einde van het jaar reeds ver gevorderd. Hieruit blijkt dat de Stichting zich er in toenemende mate van bewust is dat zij dichter bij haar doelgroepen moet staan en moet communiceren met de mensen binnen deze groepen. Wij zijn ervan overtuigd dat deze aanpak effectiever is dan er simpelweg vanuit te gaan dat de behoefte aan informatie van al deze doelgroepen homogeen is en dat hieraan met één enkele verspreidingsstrategie kan worden voldaan.

Voorbeelden van dit rechtstreekse contact zijn de bezoeken die wij aan alle lidstaten hebben gebracht, waar wij met vertegenwoordigers van de relevante ministeries en van de sociale partners van gedachten hebben gewisseld. Er zijn plannen voor een soortgelijk programma van bezoeken aan de kandidaat-lidstaten in 2002.

Speciale briefings voor bezoekers van de Stichting (een verdrievoudiging van het aantal gasten in 2000), conferenties (door onszelf en door anderen georganiseerd), onze eerste open dag - dit waren allemaal belangrijke gelegenheden om in contact te treden met onze partners. Hierop zal elders in dit verslag nader worden ingegaan. Om een breder publiek te bereiken hebben wij onze aanwezigheid op Internet versterkt door een vernieuwing van onze websites. Als gevolg hiervan is het aantal bezoeken aan onze sites aanzienlijk gestegen. De eerste persdag van de Stichting op 12 maart heeft aangetoond dat wij het belang van de pers voor het uitdragen van onze boodschap erkennen.

Wat onze boodschap aangaat, was 2001 het jaar van de „arbeidsomstandigheden”. De resultaten van onze derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden zijn door presentaties en persconferenties in alle lidstaten uitvoerig onder de aandacht gebracht. Een gezamenlijke conferentie met het Belgische voorzitterschap heeft de aandacht op het onderwerp kwaliteit van het werk gevestigd. Eind 2001 heeft de Stichting een document over een betere werkkwaliteit opgesteld, dat in de loop van 2002 zal worden gepubliceerd.

Al deze werkzaamheden gingen gepaard met een versterking van ons personeel en een optimale besteding van onze begroting (99 %). En in overeenstemming met een van onze fundamentele beginselen, namelijk dat de Stichting waar voor haar geld moet bieden, hebben wij opdracht gegeven voor een externe evaluatie van de procedures en activiteiten van de Stichting. Het verslag daarvan, dat in de eerste helft van 2002 zal worden gepubliceerd, was over het geheel gezien vrij positief. Desalniettemin wordt een aantal gebieden genoemd waarop verbeteringen mogelijk zijn. Wij zijn voornemens hiervan zo spoedig mogelijk werk te maken.

De Stichting is opgericht met het doel beleidsmakers van kennis te voorzien die bijdraagt tot een verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden. Het werkprogramma 2001-2004 heeft een heroriëntatie van de Stichting op het vlak van de strategie, de structuur en het stroomlijnen van de onderwerpen met zich meegebracht en dient de Stichting in staat te stellen haar rol effectiever te vervullen. Aan het einde van 2001 zijn wij van mening dat wij op de juiste weg zijn en we zien ernaar uit een nog grotere bijdrage te leveren aan de toekomstige ontwikkeling van een sociaal Europa in een uitgebreide Unie.

Raymond-Pierre Bodin
Directeur

Eric Verborgh
Adjunct-directeur

De uitvoering van het vierjarenprogramma 2001-2004

Het eerste jaarprogramma van het nieuwe en ambitieuze vierjarenprogramma van de Stichting is in 2001 van start gegaan. Overeenkomstig het vierjarenprogramma 2001-2004, *Analyse van en anticipatie op veranderingen ter ondersteuning van de sociaal-economische vooruitgang*, bestaat het mandaat van de Stichting niet alleen uit het analyseren van sociale trends en nieuwe ontwikkelingen, maar ook uit het creëren van een bewustzijn omtrent de te verwachten gevolgen van veranderingen in de levens- en arbeidsomstandigheden en de arbeidsverhoudingen. Het meest vernieuwende aspect van het vierjarenprogramma was de concentratie van de werkzaamheden van de Stichting op drie kerngebieden - arbeidsomstandigheden, levensomstandigheden en arbeidsverhoudingen -, terwijl voorheen gewerkt werd op basis van zes centrale thema's. Dit leidt tot minder, maar wel substantiëlere onderzoeksprogramma's, en voor ieder kerngebied komt er een Europees monitoringinstrument aan de hand waarvan veranderingen kunnen worden opgespoord en nieuwe vraagstukken die verband houden met de Europese sociale agenda in kaart kunnen worden gebracht.

Het nieuwe planningskader heeft betrekking op alle structuren van de Stichting, dit wil zeggen het Comité van deskundigen, de Raadgevende Comités en het personeel, evenals op de betrekkingen met Europese en nationale instellingen en agentschappen. Tegelijkertijd zijn de werkzaamheden afgerond, waarmee in het kader van het programma 1997-2000 is aangevangen, in het bijzonder de verspreiding van de belangrijkste onderzoeksresultaten.

Het programma voor 2001 hield in dat de Stichting de bakens heeft verzet in de richting van een meer doelmatige en zichtbare concentratie op strategisch onderzoek en monitoringactiviteiten. Bij het strategisch onderzoek aangaande de levens- en arbeidsomstandigheden en de arbeidsverhoudingen is een klein aantal zorgvuldig geselecteerde vraagstukken onder de loep genomen, waarbij is gelet op een nauwere aansluiting bij de besluitvorming.

De monitoringinstrumenten van de Stichting waren een van de prioriteiten in dit eerste jaar van het programma. De derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden die in 2000 is afgerond, is in 2001 in de vijftien lidstaten ruimschoots onder de aandacht gebracht. De enquête zelf werd uitgebreid tot de arbeidsomstandigheden in de kandidaat-lidstaten. De Europese Waarnemingspost voor arbeidsverhoudingen (EIRO) is verder ontwikkeld en de website van de EIRO heeft een meer gebruikersvriendelijk aanzien gekregen. Ten slotte is een begin gemaakt met de voorbereiding van een gedetailleerde reeks indicatoren inzake de levensomstandigheden en de kwaliteit van het bestaan in de Europese Unie in het kader van een project dat in 2002/2003 zal worden uitgevoerd.

In het vierjarenprogramma is de idee van de transversale thema's naar voren gebracht. De gedachte hierachter is de kennis en analyses die de Stichting met haar onderzoek gedurende vele jaren en bij tal van projecten bijeen heeft gebracht, te benutten en deze in een aantal documenten samen te voegen. Er zijn vijf transversale thema's vastgelegd: werkgelegenheid, gelijke kansen, sociale integratie, tijdsbesteding en verscheidenheid. Ten aanzien van vier thema's zijn de werkzaamheden reeds van start gegaan, en de Stichting zal in de loop van 2002 een aantal teksten publiceren.

Doel van deze documenten is haar vroegere, huidige en toekomstige werkzaamheden op zinvolle wijze in een beknopt formaat toegankelijk te maken. Iedere tekst zal gekoppeld zijn aan actuele onderwerpen van sociaal beleid en een goede bijdrage tot de discussie op Europees niveau leveren.

In de loop van een vierjarenprogramma komen voortdurend nieuwe onderwerpen aan de orde; derhalve moet in de programma's ruimte zijn voor verkennende en meer experimentele activiteiten. In 2001 is een begin gemaakt met onderzoek naar de informatiemaatschappij en de gevolgen hiervan voor de levens- en arbeidsomstandigheden en de arbeidsverhoudingen.

De verspreiding van de onderzoeksresultaten van de Stichting heeft in 2001 ook een grotere prioriteit gekregen. Enkele voorbeelden van de meer soepele en doelgerichte communicatiestrategie in het afgelopen jaar:

- een aantal persconferenties in de lidstaten voor de presentatie van de resultaten van de *derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden*;
- een programma van bezoeken aan de lidstaten door de directeur en personeelsleden;
- een nieuwe en betere presentie op Internet;
- meer samenwerking en gezamenlijke activiteiten met andere instellingen van de Europese Unie en internationale organen.

Het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces (EMCC), dat door de top van Nice in december 2000 is onderschreven en dat door de sociale partners wordt ondersteund, heeft de eerste stappen gezet voor een werkkader met een samen met het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie georganiseerde conferentie in 2001.

Via haar bijdragen aan de Europese sociale agenda heeft de Stichting haar positie als forum voor het sociale debat in Europa bevestigd. De Stichting volgt een benadering die haar in staat stelt snel op de veranderingen in de Europese Unie in te haken. Een en ander wordt geïllustreerd door haar conferenties, de samenwerking met het Zweedse en het Belgische voorzitterschap, haar tripartiete structuur die extra waarde toevoegt, evenals de door haar geïnitieerde nauwere technische samenwerking met Eurostat en haar gezamenlijke projecten met de Internationale Arbeidsorganisatie.

Samenvatting van het vierjarenprogramma

- Ontwikkeling en consolidatie van de voornaamste actiegebieden: onderzoek, discussie en informatie.
- Versterking van de belangrijkste expertisegebieden ten aanzien van de arbeidsomstandigheden, levensomstandigheden en arbeidsverhoudingen.
- Nadruk op minder, maar wel substantiëlere onderzoeksprogramma's.
- Versterking van de rol van de Stichting als discussieforum en benutting van de toegevoegde waarde die door haar tripartiete structuur wordt geleverd ten behoeve van een coherenter en consistentere communicatiestrategie.
- Bevordering van verantwoordingsplicht, transparantie en rendement van de organisatie.
- Reageren op belangrijke veranderingen in de Europese Unie, met name de toekomstige uitbreiding.

Veranderende omgeving - Arbeidsomstandigheden

Geen wezenlijke verbetering van de arbeidsomstandigheden in Europa

In de periode 1990-2000 zijn de risicofactoren slechts weinig verminderd en zijn de arbeidsomstandigheden in Europa over het algemeen niet verbeterd. Hieruit blijkt dat dringend een fundamenteel debat moet worden gevoerd over de kwaliteit van het werk in Europa in het huidige klimaat van felle concurrentie en veranderende werkgelegenheid.

In de afgelopen tien jaar heeft zich in Europa geen significante verbetering met betrekking tot de risicofactoren of de algemene omstandigheden op het werk voorgedaan. Dit was een van de belangrijkste bevindingen van de derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden die in 2000 is gehouden en in 2001 door de Stichting is gepubliceerd. De uitkomsten van de enquête betreffende de kwaliteit van het werk zijn van groot belang voor alle lidstaten in deze periode van voortschrijdende economische en monetaire integratie. In het onderzochte decennium hebben zich ten aanzien van de klassieke risicofactoren op het werk, zoals lawaai, trillingen, gevaarlijke gassen en stoffen, hoge of lage temperaturen, het tillen van zware lasten en pijnlijke en vermoeiende houdingen, geen verbeteringen voorgedaan.

Uit de enquête is voorts gebleken dat het werk steeds intensiever wordt: ruim 50 % van de werkenden werkt gedurende ten minste een kwart van de werktijd in hoog tempo en met strakke deadlines.

Er bestaat een rechtstreeks verband tussen tijdelijk werk en een grotere blootstelling aan risico's. Tijdelijke arbeidskrachten lopen meer risico op fysieke klachten dan vaste arbeidskrachten en worden meer geconfronteerd met een hogere arbeidsintensiteit en een hoger werktempo.

Meer dan de helft van alle werkenden meldt dat zij hun werk in hoog tempo en met strakke deadlines moeten uitvoeren. Meer dan twee op de vijf werkenden verklaren niet genoeg tijd te hebben om hun werk te doen. Uit de enquête blijkt dat stress en arbeidsintensiteit toenemen. De 24-uurseconomie heeft haar intrede gedaan: meer dan één op de twee werkenden in Europa werkt ten minste één zaterdag in de maand en een op de vier één zondag per maand. Een op de vijf werkenden werkt altijd in ploegendienst, terwijl iets minder dan een op de vijf verklaart ten minste één nacht per maand te werken.

Wat zijn nu de implicaties van deze bevindingen? In het kader van de analyse van de enquête is een indicator voor de „duurzaamheid van het werk” ontwikkeld. Ruim eenderde van alle werkenden denkt niet tot zijn zestigste jaar hetzelfde werk te kunnen of willen blijven doen. Deze tendens is in bepaalde beroepen en werkzaamheden, zoals machinewerkers en dienstverlenend en commercieel personeel, bijzonder sterk.

De uitkomsten van de enquête voor 2000 zijn gerelateerd aan die van de eerste en de tweede enquête uit 1990 en 1995. Uit de analyses blijkt dat in deze tien jaar geen significante verbetering ten aanzien van de risicofactoren of de algemene arbeidsomstandigheden in Europa is opgetreden.

Een van de voornaamste beleidsmatige implicaties van de derde enquête naar de arbeidsomstandigheden is dat de kwaliteit van het werk in de Europese Unie opnieuw centraal moet worden gesteld. De Stichting heeft haar werkzaamheden op dit gebied voortgezet door samen met het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie in september 2001 een belangrijke conferentie, *Voor een betere werkkwaliteit*, te organiseren. Bij deze gelegenheid zijn tweehonderd deelnemers bijeen gekomen om van gedachten te wisselen over de gevolgen van de veranderingen op het vlak van de arbeidsorganisatie en de flexibiliteit op de arbeidsmarkt voor de

kwaliteit van het werk. De conferentie vormde voor de Stichting een gelegenheid om een aantal indicatoren voor de werkkwaliteit aan een publiek van beleidsmakers te presenteren.

De seksedimensie

Seksesegregatie op het werk is nog steeds een algemeen verschijnsel, zoals blijkt uit de derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden. Vrouwen verdienen naar verhouding minder dan mannen in dezelfde beroepscategorieën (bv. detailhandel), waar mannen en vrouwen niet dezelfde functies bekleden (bv. manager tegenover verkoopster). Vrouwen hebben minder invloed op hun werktijden. Deeltijdwerk blijft nog steeds hoofdzakelijk vrouwen voorbehouden - zo hebben viermaal meer vrouwen dan mannen een deeltijdbaan. Ook hebben werkende vrouwen nog vaak te maken met een dubbele werklast. Vrouwen die betaalde arbeid verrichten zorgen vijfmaal vaker voor het koken en de uitvoering van huishoudelijke taken dan mannen en tweemaal vaker voor de opvoeding en verzorging van de kinderen.

Monitoring van het arbeidsleven in Europa

De uitkomsten van de ondervraging van 21 500 werkenden in het kader van nationale enquêtes naar de arbeidsomstandigheden in de vijftien lidstaten van de EU zijn geanalyseerd, geïnterpreteerd en vergeleken met eerdere enquêtes terzake. Het definitieve syntheseverslag betreffende de derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden is gepubliceerd en de enquête is uitgebreid tot de kandidaat-lidstaten.

De eerste uitkomsten van de enquête in de kandidaat-lidstaten zijn in september 2001 beschikbaar gekomen. De gegevens zullen inzicht geven in de arbeidsomstandigheden in deze landen (waarbij is uitgegaan van dezelfde methodologie als in de EU-lidstaten) en het internationale netwerk van onderzoekers op het gebied van de arbeidsomstandigheden waarover de Stichting beschikt al vóór de uitbreiding van de EU versterken.

De Stichting heeft tijdens de conferentie met het Belgische voorzitterschap in september 2001 een eerste conceptueel kader van indicatoren voor de kwaliteit van werk en werkgelegenheid gepresenteerd.

Met de Internationale Arbeidsorganisatie is overeenstemming bereikt over het opstellen van een gezamenlijk verslag over de kwaliteit van het werk in Europa.

Methodologische aanpak van monitoring

- Enquête op basis van een vragenlijst
- Representatieve steekproef van de algehele beroepsbevolking (derde Europese enquête 2000: 1 500 in iedere lidstaat ondervraagde respondenten met uitzondering van Luxemburg (500))
- Persoonlijke vraaggesprekken bij de respondenten thuis
- Willekeurige steekproefname in verschillende stadia op basis van „ongericht rondlopen” („random walk”)
- Toekenning van aanpassingscoëfficiënten per arbeidskrachtenenquête (Eurostat)

Strategisch onderzoek

De eenheid arbeidsomstandigheden heeft haar werkzaamheden van systematische gegevensvergaring en monitoring verlegd naar meer diepgaande analyses en een begin gemaakt met strategisch onderzoek op een aantal terreinen. Een project heeft betrekking op de sociale verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan de mechanismen voor de evaluatie van doelstellingen en resultaten die ondernemingen hebben gesteld, respectievelijk bereikt, met het oog op de uitvoering van sociaal verantwoord beleid op het vlak van de arbeidsomstandigheden.

De Stichting heeft zich de afgelopen jaren ook bezig gehouden met het thema flexibiliteit. In 2001 is een synthese van deze werkzaamheden opgesteld die de grondslag zal vormen voor verdere activiteiten, waartoe ook een studie behoort naar flexibele arbeidstijdregelingen en de gevolgen hiervan voor de kwaliteit van het werk en het privé-leven.

In de loop van het jaar is tevens een aantal secundaire analyses van de derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden uitgevoerd. Doel hiervan was nader in te gaan op de arbeidsomstandigheden in bepaalde sectoren (bv. vervoer, catering) en vanuit het perspectief van bepaalde subgroepen (op basis van geslacht, leeftijd, contractvorm).

Belangrijkste feiten 2001 - Arbeidsomstandigheden

- Er zijn persconferenties in 14 landen gehouden om de uitkomsten van de derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden onder de aandacht te brengen.
- De derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden heeft gegevens opgeleverd voor verdere diepgaande analyses van essentiële ontwikkelingen met inbegrip van een tienjarig overzicht van de arbeidsomstandigheden in Europa 1990-2000 en secundaire analyses betreffende contractvormen, geslacht, leeftijd, tijd en arbeidsorganisatie.
- Het onderzoek naar uitzendarbeid is in 2001 afgerond.
- De Stichting heeft samen met het Belgische ministerie van Tewerkstelling en Arbeid op 20 en 21 september 2001 de conferentie van het Belgische voorzitterschap van de EU Voor een betere werkkwaliteit georganiseerd. Deze conferentie handelde over vier hoofdthema's met betrekking tot werkkwaliteit: tijd, werk en privé-leven, arbeidsorganisatie en werkkwaliteit, arbeidsmarktflexibiliteit en werkkwaliteit en indicatoren inzake werkkwaliteit.
- Er is een aantal brochures gepubliceerd over de arbeidstijdvoorkeuren op basis van gegevens uit de enquête naar opties voor de toekomst op het gebied van de werkgelegenheid.
- Het team Arbeidsomstandigheden van de Stichting heeft deelgenomen aan 56 workshops, conferenties, vergaderingen en seminars in de vijftien lidstaten en bij deze gelegenheden onderzoeksresultaten onder de aandacht gebracht, discussies voorgezeten en het debat gestimuleerd.

Belangrijkste gebeurtenissen 2001 - Arbeidsomstandigheden

18 en 19 januari

Workshop op hoog niveau *The Future of Work, Employment and Social Protection* (Annecy). Presentatie door R.-P. Bodin van het document „*Quelles sont les tendances émergentes dans les sociétés contemporaines et comment les interpréter?*” (Wat zijn de nieuwe tendensen in de moderne samenleving en hoe moeten we deze interpreteren?).

22 tot en met 24 januari

Work Life 2000, conferentie van het Zweedse EU-voorzitterschap (Malmö).

24 tot en met 25 april

Workshop Quality at Work (Bilbao), georganiseerd door de Europese Commissie, (P.Paoli).

20 tot en met 21 september

Conferentie Voor een betere werkkwaliteit (Brussel), georganiseerd door de Stichting en het Belgische voorzitterschap. Presentatie van het document „*Employment Indicators*” (werkgelegenheidsindicatoren) door P. Paoli.

Publicatie

Pascal Paoli en Damien Merllié, *Third European survey on working conditions*.

Kwaliteit van het bestaan in Europa - Levensomstandigheden

4

Normen voor publieke diensten van goede kwaliteit

Initiatieven op het vlak van de kwaliteit van de dienstverlening hebben nieuwe soorten kwaliteitsgerichte ontwikkelingen met zich gebracht die de kwaliteit van de dienstverlening verhogen, in het bijzonder aan kansarme bevolkingsgroepen. Steeds duidelijker blijkt dat er indicatoren inzake goede kwaliteit, gebruikerseisen en arbeidsomstandigheden moeten worden opgesteld die als uitgangspunt voor de vaststelling van normen kunnen dienen. Dit zijn de conclusies van afgelopen jaar gepubliceerde onderzoeksresultaten die voortvloeien uit het vorige vierjarenprogramma.

Een hogere kwaliteit van de diensten voor met name kansarme groepen, zoals niet-zelfstandige ouderen, langdurig werkloze jongeren, volwassenen met leerproblemen en met psychische aandoeningen, was onderwerp van de publicatie *Publieke diensten op sociaal gebied: kwaliteit van de arbeid en de dienstverlening*. Deze publicatie komt voort uit het vorige vierjarenprogramma, dat betrekking had op de hervorming van de publieke diensten. In het verslag worden hervormingen en innovaties in een aantal diensten op sociaal vlak, zorgverlening, onderwijs en werkgelegenheid in Europa onder de loep genomen.

Bij dit verslag waren 22 sociale wetenschappers betrokken. Zij hebben bestaand statistisch, onderzoeks- en documentatiemateriaal uit tien landen (België, Italië, Spanje, Finland, het Verenigd Koninkrijk, Denemarken, Frankrijk, Oostenrijk, Duitsland en Griekenland) en bijkomende onderzoeksresultaten uit vijf landen (Ierland, Zweden, Nederland, Luxemburg en Portugal) geanalyseerd. Er zijn op zowel nationaal als lokaal niveau gesprekken gevoerd met beleidsmakers, werknemersvertegenwoordigers, werkgevers en gebruikers van diensten. In totaal zijn er 97 voorbeelden van goede praktijken aan de orde gesteld en twintig meer gedetailleerde casestudies uitgevoerd, die een beter inzicht bieden in de gevolgen van de gewijzigde omstandigheden voor de kwaliteit van het werk en van de diensten voor de gebruikers.

„De herstructurering, integratie en coördinatie van de diensten hebben diepgaande gevolgen gehad voor de arbeidsomstandigheden en de grotere nadruk die op gebruikersvriendelijke dienstverlening wordt gelegd. In sommige gevallen heeft een inadequate financiering van de integratie ertoe geleid dat het personeel in de publieke diensten geconfronteerd is met een hoge mate aan stress en een zwaardere werklust”, aldus Jane Pilling, auteur van het verslag.

De onderzoekers komen tot de volgende conclusies.

- Steeds duidelijker blijkt dat er indicatoren inzake goede kwaliteit, gebruikerseisen en arbeidsomstandigheden moeten worden opgesteld die als uitgangspunt kunnen dienen voor het vaststellen van normen.
- Dienstenovereenkomsten, met inbegrip van de uitbesteding van diensten of doelstellingen betreffende de planning van de diensten, worden een steeds belangrijker kenmerk van partnerschapsregelingen voor het opzetten en leveren van publieke diensten op sociaal gebied in Europa.
- Gewijzigde arbeidsmethoden zoals samenwerkingsverbanden en teamwork nemen een belangrijke plaats in bij de inspanningen om de coördinatie en integratie van gefragmenteerde diensten te vergroten.
- Empowerment en participatie van gebruikers is een wezenlijk doel van tal van hervormingen op het vlak van de sociale overheidsdiensten geworden.

- Initiatieven betreffende de kwaliteit van de diensten hebben nieuwe soorten kwaliteitsgerichte ontwikkelingen in gang gezet, van plaatselijke, heel eenvoudige regelingen tot formele stelsels die normbepalend zijn.
- De werknemers in de sociale diensten zijn van mening dat de hervormingen gepaard gaan met stress, een hoge werkdruk en een slechte gezondheid.

In de publieke diensten op sociaal gebied is sprake van een sterke seksedimensie, aangezien een groot deel van zowel de gebruikers als de verleners van diensten vrouwen zijn en vrouwen in de eerste plaats verantwoordelijk zijn voor de eigenlijke dienstverlening. De groei van de werkgelegenheid in deze sector zal afhangen van de werkgelegenheidsstrategieën om het werk voor zowel vrouwen als mannen aantrekkelijker, flexibeler en veiliger te maken.

Monitoring van de levensomstandigheden en de kwaliteit van het bestaan van de Europese burgers

De Stichting heeft vastgesteld dat de beleidsmakers over onvolledige informatie beschikken en dat er een systematisch instrument dient te komen voor de monitoring van de levensomstandigheden en de kwaliteit van het bestaan van de burgers in Europa. In 2001 is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een conceptueel kader voor een dergelijk instrument. Wanneer dit monitoringsinstrument in 2003 volledig zal zijn uitgewerkt en eerste resultaten oplevert, zal het voor de activiteiten van de Stichting op het vlak van de levensomstandigheden dezelfde rol vervullen als de Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden en de Europese Waarnemingspost voor de arbeidsverhoudingen (EIRO) voor de andere twee fundamentele expertisegebieden van de Stichting.

De eerste vergadering van de onderzoeksgroep heeft in november 2001 plaatsgevonden. De groep zal zich bezighouden met de ontwikkeling van een conceptueel kader, de oprichting van een elektronische gegevensbank met informatiebronnen, een illustratief verslag over de „Kwaliteit van het bestaan van de Europese burger” waarin fundamentele onderzoeks- en monitoringsgegevens worden geanalyseerd die voor de gegevensbank zijn vergaard, evenals met het vaststellen van lacunes op bepaalde terreinen, zodat nieuwe werkzaamheden geïnitieerd kunnen worden teneinde een volledig beeld te verkrijgen van de levensomstandigheden in Europa.

Methodologische aanpak van monitoring

Momenteel wordt vastgesteld op welke wijze de monitoring van de levensomstandigheden en de kwaliteit van het bestaan door de Stichting moet worden aangepakt en bekeken welke maatregelen moeten worden genomen voor de uitvoering ervan. Dit instrument is bedoeld als specifiek beleidsrelevant hulpmiddel en onderscheidt zich van andere instrumenten voor wat betreft de analyse van de gegevens en de rapportage. Ofschoon voor de rapportage in voorkomend geval van bestaande gegevens gebruik wordt gemaakt, zal waarschijnlijk een nieuw instrument voor gegevensverzameling nodig zijn dat of op een nieuwe enquête is gebaseerd of voortbouwt op andere enquêtes.

Strategisch onderzoek

Het activeren van de werkgelegenheid en van de coördinatie van beleid en diensten is een hoeksteen geworden van het Europese en nationale beleid inzake werkgelegenheid en sociale bescherming. Het onderzoek van de Stichting naar geïntegreerde benaderingen van actief werkgelegenheids- en welzijnsbeleid is in de loop van

2001 uitgebreid met verslagen betreffende de vier resterende landen - Oostenrijk, Griekenland, Luxemburg en Zweden. Er is een Europees syntheseverslag opgesteld dat begin 2002 zal worden gepubliceerd.

In 2001 zijn tevens extensieve casestudies op stapel gezet in het kader van een nieuw onderzoeksinitiatief inzake de sociale verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Het onderzoek naar de wijze waarop ondernemingen zich inzetten voor het lokale milieu en voor de plaatselijke gemeenschappen bevindt zich in Europa in een pril stadium. Men is begonnen de vele ondernemingsinitiatieven op het gebied van milieu en samenleving in kaart te brengen.

Een nieuw project betreffende het veranderend gebruik van tijd in het beroepsleven borduurt voort op eerdere werkzaamheden van de Stichting terzake, maar een nieuw aspect is dat ook wordt gekeken naar de organisatie van de tijd in het hele leven. In het onderzoek wordt onder meer aandacht besteed aan ontwikkelingen op het gebied van studieverlof, loopbaanonderbreking en zorgverlof. Er wordt onderzocht hoe nieuwe regelingen kunnen bijdragen tot een beter evenwicht tussen werk en privé-leven, maar ook hoe hierdoor nieuwe patronen van werk, leren en zorg gedurende het arbeidsleven kunnen ontstaan. In het project worden maatregelen in de openbare sector en in collectieve onderhandelingen alsmede in bedrijven zelf onder de loep genomen.

Het vraagstuk van het evenwicht tussen werk en privé-leven was ook een centraal onderwerp in een door de Stichting in 2001 gepubliceerd verslag over werkgelegenheid in huishoudelijke diensten. Zorg voor kinderen en ouderen, reiniging en onderhoud van de woning en catering zijn de huishoudelijke diensten die in een acht landen bestrijkend vergelijkend onderzoek zijn onderzocht. De snelle groei van de werkgelegenheid in huishoudelijke diensten houdt verband met verschillende factoren, zoals demografische veranderingen, ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en sociale en culturele aspecten. Dit potentiële arbeidsaanbod heeft de aandacht van veel besluitvormers getrokken, die dit eerste systematische onderzoek op Europees vlak toejuichen. In de studie wordt evenwel benadrukt dat de arbeidsvoorwaarden voor huishoudelijk personeel moeten worden verbeterd. In 2002 zal de Stichting haar onderzoek voortzetten en zich richten op problemen bij het aantrekken van personeel in de zorgsector, een sector waarin de vraag naar arbeidskrachten, met name door de vergrijzing van de Europese samenleving, snel toeneemt.

Belangrijkste feiten 2001 - Levensomstandigheden

- Er zijn twee Europese syntheseverslagen gepubliceerd, naast 29 nationale verslagen en twee samenvattende verslagen. Deze zijn in zowel gedrukte als elektronische vorm verspreid.
- Ongeveer 100 casestudies die voortvloeien uit onderzoek naar verbeteringen bij het leveren van publieke diensten op sociaal gebied in Europa zijn op de website van de Stichting geplaatst en kunnen sinds eind 2001 on line worden geraadpleegd.
- Er is een 10 minuten durende elektronische presentatie „Pathways to Social Cohesion” in het Engels en Frans gelanceerd, die een samenvatting biedt van de tijdens de afgelopen twee vierjarenprogramma's verrichte werkzaamheden op het gebied van de sociale samenhang.
- Het team Levensomstandigheden van de Stichting heeft 45 workshops, seminars, conferenties, bijeenkomsten en debatten bijgewoond of georganiseerd waarbij hun onderzoeksactiviteiten zijn besproken en ontwikkeld.

Belangrijkste gebeurtenissen 2001 - Levensomstandigheden

22 tot en met 24 januari

Conferentie van het Zweedse voorzitterschap: *Work Life 2000* (Malmö), georganiseerd door het Nationaal Instituut voor het arbeidsleven. Presentatie van het document „Employment policies for an increasingly diversified work force” (werkgelegenheidsbeleid in een steeds verder gediversifieerde beroepsbevolking) door R. Anderson, die ook als rapporteur is opgetreden.

26 en 27 januari

Seminar over kwaliteit in Europese publieke diensten voor kansarme groepen: *Quality: Why and How? Trends in European Social Public Services for Needy Groups* (Kopenhagen), georganiseerd door het Deense Nationaal Instituut voor maatschappelijk onderzoek. Presentatie van het document „Social Public Services - Developments at EU Level” door R. Anderson.

31 mei en 1 juni

Conferentie over lokale werkgelegenheid: *Local Employment Practices, Diversity and Mobility for Growth* (Malmö), georganiseerd door het Zweedse voorzitterschap. Presentatie van een document over de problemen van de lokale arbeidsmarkt in een Europees werkgelegenheidsbeleid: „*New Challenges - what will be the problems in local labour market when it comes to European employment situation?*” door R. Anderson.

6 tot en met 8 juni

Conferentie over sociale veranderingen in Europa: *Meeting the Challenge of a Changing Social Europe* (Göteborg), georganiseerd door het Europees Sociaal Netwerk. Verzorging door de Stichting van twee workshops over gecoördineerde ontwikkelingen in de diensten voor niet-zelfstandige oudere personen en de ontwikkeling van gelijke kansen, een overzicht van de in Europa opgedane ervaringen.

14 en 15 juni

Seminar over werkgelegenheid in huishoudelijke diensten: *Employment in Household Services* (Rome), georganiseerd door de Stichting.

3 en 4 september

Seminar over de problematiek van psychische aandoeningen in Europa: *Future Mental Health Challenges in Europe* (Brussel), georganiseerd door Stakes, het Belgische ministerie van Volksgezondheid en de Europese Commissie. Presentatie van het document „*Service developments for adults with mental health problems*” door R. Anderson.

10 oktober

Seminar over werkgelegenheid in huishoudelijke diensten: *Employment in Household Services: Promoting equal opportunities and social protection* (Brussel), georganiseerd door de Stichting.

Publicaties

Jane Pillinger, *Quality in social public services*

Alessandra Cancedda, *Employment in household services*

Europa herstructureert haar arbeidsverhoudingen

Sterkere participatie van werknemers in hun ondernemingen

Financiële participatie van werknemers in hun ondernemingen kan worden gezien als middel om de betrokkenheid van de werknemers te vergroten. Maar uit onderzoek van de Stichting blijkt dat er geen directe correlatie bestaat tussen werknemersparticipatie en productiviteit of rentabiliteit.

Participatie van werknemers via diverse vormen van financiële deelneming is in de tweede helft van de jaren negentig in Europa in zwang geraakt. In de loop van de jaren negentig riepen de regeringen van Duitsland, Spanje, Italië en Ierland de sociale partners nadrukkelijk op hun steun aan dergelijke stelsels te verlenen. Duitsland verbeterde de fiscale mogelijkheden voor werknemers en werkgevers, terwijl in België nieuwe ondersteunende wetgeving werd goedgekeurd. De hernieuwde belangstelling voor discussie en onderzoek op dit gebied ging gepaard met de publicatie van een werkdocument van de Commissie over financiële participatie in ondernemingen in de Europese Unie.

In twee door de Stichting in 2001 gepubliceerde onderzoeksverslagen worden de regelingen inzake financiële participatie grondig onder de loep genomen. Uit het onderzoek is het volgende gebleken:

- Ongeveer 24 % van de ondernemingen in de negen landen die bij het onderzoek betrokken waren beschikt over breed opgezette winstdelingsregelingen, en deze percentages liggen in het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk nog hoger.
- Slechts 9 % van de onderzochte ondernemingen beschikt over regelingen voor werknemersaandelen en 4 % over zowel een werknemersaandelen- als een winstdelingsregeling.
- Ondernemingen met financiële participatieregelingen zijn er eerder toe geneigd hun werknemers te informeren over de strategische plannen van de onderneming en de economische en financiële situatie.

Financiële participatie van werknemers in hun ondernemingen kan worden gezien als middel om de betrokkenheid van de werknemers te vergroten. Algemeen wordt aangenomen dat financiële participatie tot hogere productiviteit leidt. Maar uit het onderzoek van de Stichting is niet gebleken dat er een directe correlatie bestaat tussen aandelenregelingen voor werknemers en productiviteit of rentabiliteit. Uit de analyses van de Stichting kan echter worden opgemaakt dat financiële participatie in combinatie met andere vormen van werknemersparticipatie, zoals rechtstreekse of representatieve medezeggenschap, wel een verhoging van de productiviteit tot gevolg heeft.

De Stichting heeft bij het opstellen van de onderzoeksverslagen inzake financiële participatie samengewerkt met een reeks partners en uit tal van informatiebronnen geput. Men denke hierbij aan actualisering van de Pepper-verslagen van de Europese Commissie (Promotion of Employee Participation in Profit and Enterprise Results - Bevordering van werknemersparticipatie in bedrijfswinsten en -resultaten), de gegevens van de enquête van de Stichting inzake participatie van werknemers bij verandering in de organisatie (Employee Participation in Organisation Change - EPOC) en de analytische ondersteuning door de economische faculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen.

Tijdens een conferentie van deskundigen die de Stichting samen met de Commissie in november 2001 heeft georganiseerd, konden de praktijkdeskundigen van gedachten wisselen over de uitkomsten van de studie en kon de Stichting een bijdrage leveren aan het Europese debat over dit verschijnsel, dat steeds meer aan belang wint.

Monitoring - Waarnemingspost voor arbeidsverhoudingen EIRO

EIRO heeft zijn vergelijkende onderzoeken naar de arbeidsverhoudingen in de lidstaten van de Europese Unie en daarbuiten voortgezet. De voornaamste onderwerpen in 2001 waren:

- herstructurering in het bedrijfsleven (met verslagen over ondernemingen zoals Marks & Spencer, Danone, Corus, Motorola en General Motors); een analyse van EU-initiatieven; vergelijkende studies naar de gevolgen van fusies en overnames voor de arbeidsverhoudingen en de invloed van werknemers en collectieve onderhandelingen op de herstructurering van ondernemingen;
- arbeidsverhoudingen in de sector informatie- en communicatietechnologie;
- de gevolgen van 11 september - de EIRO bracht verslag uit over de gevolgen van de crisis in de luchtvaart voor de arbeidsverhoudingen (Aer Lingus, Sabena, Iberia, Alitalia, SAS, BA, Duitsland enz.);
- werknemersparticipatie - nieuwe of voorgestelde Europese richtlijnen (statuut van de Europese vennootschap, nationale informatie en consultatie), hervorming van de Duitse wetgeving, debat over participatie in het Verenigd Koninkrijk;
- gelijke kansen/diversiteit - vergelijkend onderzoek naar gehandicapte werknemers: wetgeving, onderhandelingen en de sociale partners; nationale verslagen over uiteenlopende aspecten;
- loonverschillen op basis van geslacht - nationale verslagen en jaarlijkse update over gendervraagstukken.

EIRO concentreert zich thans niet meer alleen op de situatie binnen Europa, maar heeft ook een vergelijking uitgevoerd tussen de situatie in Europa, de VS en Japan op het vlak van de arbeidsverhoudingen. In de vijf jaar sinds de oprichting van EIRO is het gebruik van de website, www.eiro.eurofound.eu.int, zeer sterk toegenomen, en in 2001 is met 65 000 bezoeken per maand een hoogtepunt bereikt.

De aard van de veranderingen, toekomstige ontwikkelingen en verwachtingen omtrent komende trends ten aanzien van belangrijke aspecten van de arbeidsverhoudingen waren het onderwerp van vier studies die de Stichting heeft gepubliceerd. Op basis van bestaande EIRO-gegevens zijn in 2001 drie studies afgerond over achtereenvolgens permanente educatie en arbeidsverhoudingen, de combinatie van werk en gezinsleven en cao-trends in de arbeidsverhoudingen.

De Stichting heeft met de Europese Commissie samengewerkt bij het opstellen van een jaarlijks verslag over de arbeidsverhoudingen in Europa. Het werk aan glossaria inzake arbeidsverhoudingen is voortgezet en in 2001 is de Zweedse versie afgerond, terwijl de Finse versie in 2002 als laatste van de reeks zal worden gepubliceerd.

Europese Ondernemingsraden - Potentiële onderhandelingsrol

Informatie over recente overeenkomsten is ook in 2001 toegevoegd aan de gegevensbank Europese Ondernemingsraden (EOR). Een aspect van de EOR-activiteiten waaraan tot dusver weinig aandacht is besteed, is hun onderhandelingsrol. Uit onderzoek van de Stichting in 2001 blijkt dat EOR's steeds vaker, zij het nog altijd op beperkte schaal, onderhandelen over gezamenlijke teksten. Het verslag van de Stichting over collectieve onderhandelingen op Europees niveau (gezamenlijke teksten waarover is onderhandeld door de Europese Ondernemingsraden) (*Bargaining at European level? Joint texts negotiated by European Works Councils*) vormt een eerste poging om de omvang en de aard van de onderhandelingsactiviteiten van de Europese ondernemingsraden in kaart te brengen, met name tegen de achtergrond van de mogelijke „Europeanisering” van de arbeidsverhoudingen binnen multinationale ondernemingen en de voortdurende golf van grensoverschrijdende herstructureringen in het bedrijfsleven.

Strategisch onderzoek

De eenheid Arbeidsverhoudingen verlegt haar werkzaamheden van systematische gegevensvergaring en monitoring steeds meer naar diepgaandere analyses en heeft een begin gemaakt met strategisch onderzoek op een aantal terreinen.

De Stichting heeft een aantal studies verricht naar de gevolgen van de Economische en Monetaire Unie (EMU) voor de particuliere en de openbare sector. Uit deze studies is gebleken dat de EMU inderdaad een aanzienlijke impact heeft gehad op de strategie en het beleid van de onderzochte ondernemingen, hetgeen weer gevolgen heeft gehad voor de werkgelegenheid, de arbeidsverhoudingen en de arbeidsomstandigheden in de individuele sectoren. In 2001 heeft de Stichting een begin gemaakt met de derde fase van haar onderzoek, namelijk een bestudering van de sociale gevolgen van de EMU voor de openbare sector. Uit de resultaten hiervan blijkt dat de armslag en de rol van de lidstaten ten gevolge van hun aanpassing aan de EMU-criteria zijn veranderd. In het verslag terzake zijn aanbevelingen opgenomen voor verder onderzoek naar de impact van de mondialisering, de EMU en markthervormingen in de EU.

In tal van Europese landen is bij de collectieve onderhandelingen voor een innoverende aanpak gekozen, namelijk het sluiten van collectieve „pacten voor werkgelegenheid en concurrentievermogen”. De Stichting heeft zich gebogen over de verschillende benaderingen die in het kader van deze pacten in 11 EU-lidstaten zijn gevolgd, met bijzondere aandacht voor de algemene betekenis van de overeenkomsten voor het werkgelegenheids- en het cao-beleid. In de in 2001 gepubliceerde tekst over collectieve onderhandelingen voor werkgelegenheid en concurrentievermogen (*Negotiating collective agreements on employment and competitiveness*) wordt op het brede karakter van de overeenkomsten gewezen - die innoverende maatregelen inzake de arbeidstijd, de loonstructuren en arbeidsorganisatie omvatten - en worden patronen in de verschillende landen of economische sectoren in kaart gebracht.

Voornaamste feiten 2001 - Arbeidsverhoudingen

- De website van EIRO heeft in 2001 een recordaantal bezoekers getrokken.
- De tweemaandelijks EIRO-nieuwsbrief *EIRObserver* is zesmaal verschenen, met artikelen, nieuws en recente informatie op basis van verslagen uit de EIROOnline gegevensbank.
- De Stichting heeft samengewerkt met de Internationale Arbeidsorganisatie in Genève bij het opstellen van een gezamenlijk verslag over de ontwikkelingen op het gebied van de arbeidsverhoudingen in Europa en de

kandidaat-lidstaten 2001 (*Industrial Relations Developments in Europe and the Applicant Countries 2001*), dat in 2002 zal verschijnen.

- De door commissaris Anna Diamantopoulou ingestelde groep op hoog niveau voor de arbeidsverhoudingen heeft in de loop van 2001 een aantal verslagen betreffende toekomstige veranderingen aangevraagd.

Voornaamste gebeurtenissen 2001 - Arbeidsverhoudingen

22 tot en met 24 januari

Conferentie *Work Life 2000 - Quality in Work* (Malmö), georganiseerd door het Zweedse voorzitterschap. Presentatie van het document „*Telework - Labour Market, Health and Well-Being*” (telewerken - arbeidsmarkt, gezondheid en welzijn) door T. Kauppinen.

26 tot en met 28 april

Conferentie IREC 2001 (Madrid). Presentatie van het document „*Collective Agreement for Employment and Competitiveness*” (collectieve overeenkomst voor werkgelegenheid en concurrentievermogen) door K.O'Kelly.

20 en 21 juni

Start van de conferentie *Work Life/EU Enlargement Project* (Stockholm), georganiseerd door het Nationaal Instituut voor het arbeidsleven. Presentatie van het document „*Europeanisation of Industrial Relations in the Global Perspective*” (Europeanisering van de arbeidsverhoudingen in mondiaal perspectief) door T. Kauppinen.

25 tot en met 29 juni

Zesde Europese IIRA-conferentie (Oslo). Presentatie van twee documenten: „*Wages development before EMU*” (loonontwikkeling vóór de EMU) en „*Globalisation, the 24 hour society*” (mondialisering, de 24-uurseconomie) door T. Kauppinen; presentatie van het paper „*European Social Model and its Impact on EU Industrial Relations*” (het Europese sociale model en de invloed ervan op de arbeidsverhoudingen in de EU) door K.O'Kelly; presentatie van het document „*Roles of Social Partners in Vocational Training*” (rol van de sociale partners in het beroepsonderwijs) door S. Demetriades.

11 tot en met 17 september

Telewerkconferentie (Helsinki), georganiseerd door het ministerie van Werkgelegenheid en de Commissie. Uiteenzetting over „*European Knowledge Society Foresight*” (Europese kennismaatschappij) door T. Kauppinen.

25 en 26 oktober 2001

Conferentie over arbeidsverhoudingen met de EMU en de euro: *EMU and EURO, the future of industrial relations* (Stockholm), gezamenlijk georganiseerd door de Stichting, NUTEK en de Zweedse raad voor de arbeidsmarkt.

Publicaties

E. Poutsma, *Recent Trends in employee financial participation in the European Union*.

A. Pendleton, E. Poutsma, J. van Ommeren y C. Brewster, *Employee share ownership and profit sharing in the European Union*.

Het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces (EMCC)

Anticipatie op en monitoring van veranderingen

Het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces (EMCC) zal de drijvende krachten achter veranderingen in de Europese economie identificeren en volgen en fungeren als coördinatiecentrum voor de vergaring en verspreiding van informatie over maatregelen op ondernemingsniveau en op plaatselijk, regionaal, nationaal en Europees niveau. Zodoende zal het inzicht verschaffen in de vraag hoe op veranderingen ten gevolge van herstructureringen van het bedrijfsleven kan worden geanticipeerd en hoe hiermee kan worden omgegaan.

Een van de aanbevelingen van de groep van deskundigen op hoog niveau die in 1997 door de Commissie was gevormd naar aanleiding van grootscheepse ontslagen door de sluiting van Renault in het Belgische Vilvoorde¹, was de Unie een operationele capaciteit te geven om veranderingen in het bedrijfsleven op te sporen en te analyseren. De aanbeveling uit het verslag-Gyllenhammar werd herhaald in de Agenda voor het sociaal beleid van de Commissie voor het jaar 2000. De aanbeveling werd krachtig gesteund door de sociale partners, het Europees Parlement en de lidstaten. De laatste zet tot oprichting van het EMCC werd gegeven door de Europese Raad van Nice (december 2000). In de conclusies van het voorzitterschap werd bepaald dat binnen de Stichting een Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces diende te worden opgericht. Na intensieve voorbereidingen is het EMCC in oktober 2001 in Brussel onder auspiciën van het Belgische voorzitterschap formeel in het leven geroepen.

Tot de kerntaken van het EMCC behoort de monitoring van de „drijvende krachten” achter veranderingen in de Europese economie en het vergaren en verspreiden van informatie over maatregelen die op ondernemingsniveau en op sectoraal, regionaal, nationaal en Europees niveau worden genomen, teneinde gewijzigde omstandigheden te begrijpen, hierop te anticiperen en hiermee om te gaan. Doel van het centrum is de belangrijkste betrokkenen bij te staan door hen te voorzien van toegankelijke en betrouwbare gegevens en hun de gelegenheid te bieden standpunten, ideeën en ervaringen uit te wisselen. De „drijvende krachten” achter veranderingen zijn die factoren die een omslag kunnen bewerkstelligen in de richting waarin veranderingen zich voltrekken. Twee belangrijke „drijvende krachten” waarop het EMCC zich in de beginfase zal concentreren zijn de internationale communicatietechnologie en de financiële markten.

Het EMCC gaat uit van bestaande betrouwbare en accurate informatiebronnen en zal zich erop richten de sleutelfiguren in het Europees sociaal beleid te voorzien van instrumenten op basis waarvan zij beter gefundeerde besluiten kunnen nemen inzake het beheersen van veranderingsprocessen.

---

¹ *Omgaan met veranderingen*, eindrapport van de groep op hoog niveau inzake de economische en sociale gevolgen van industriële verandering (Gyllenhammar-groep; 1998).

Mandaat van het EMCC

Het mandaat van het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces vloeit voort uit:

- de Agenda voor het sociaal beleid 2000 van de Europese Commissie;
- het gezamenlijk verslag van de sociale partners over het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces van november 2001;
- de resolutie van het Europees Parlement over de sociale gevolgen van de herstructurering, 2001;
- de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad van Nice, december 2000;
- de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad van Stockholm, maart 2001.

EMCC - Het oprichtingsjaar

In de loop van 2001 is een stuurgroep voor het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces opgericht die richting, vorm en inhoud van het EMCC diende vast te leggen. De stuurgroep is een evenwichtig en representatief forum bestaande uit vertegenwoordigers van de sociale partners, de Commissie, nationale regeringen, deskundigen en de Stichting en vertegenwoordigt als zodanig veel van de belangen van de doelgroepen van de Stichting.

De beginfase van het EMCC stond in het teken van de publicatie van een informatiebrochure en de vastlegging van het eerste werkprogramma voor 2001. Er zijn richtsnoeren en een taakstelling geformuleerd die als kader voor de activiteiten van het centrum moeten dienen.

De start van het EMCC in 2001

Een groep van ongeveer honderd deskundigen en besluitvormers is bijeengekomen voor de formele oprichting van het EMCC, waaronder ministers en ambtenaren uit de kandidaat-lidstaten, vertegenwoordigers van de nationale regeringen, ambtenaren van de Europese Commissie, vertegenwoordigers van de sociale partners, regionale overheidsorganen, evenals bestuur en personeel van de Stichting. De aanwezige deskundigen vertegenwoordigden veel toekomstige gebruikers van het EMCC. De openingsplechtigheid vond plaats in de vorm van een werkconferentie, in de loop waarvan de factoren die ten grondslag liggen aan veranderingsprocessen in Europa zijn geanalyseerd en besproken.

De uiteenzettingen en debatten zijn samengevat en zullen in 2002 in een conferentieverslag worden gepubliceerd². Doel van dit verslag is de werkzaamheden van het EMCC duidelijk te omlijnen en perspectieven ten aanzien van veranderingsprocessen voor de periode 2002-2004 vast te leggen.

---

² Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden (2002), *Understanding, anticipating and managing change - identifying the drivers of change*, OOP, Luxemburg.

Informeren en participeren in de discussie

Gerichte communicatie op EU-niveau

In 2001 is de afdeling Informatie en communicatie gereorganiseerd teneinde effectiever te kunnen voldoen aan de wensen van haar doelgroepen en belanghebbenden.

De afdeling Informatie en communicatie heeft in 2001 een grondige reorganisatie ondergaan. Er is een nieuwe taakverdeling ingevoerd tussen publieke zaken, inhoudelijk beheer en verspreiding, teneinde beter tegemoet te komen aan de behoeften van de doelgroepen en belanghebbenden van de Stichting. Tevens is een persdienst opgericht waarvoor een vaste persvoorlichter is aangetrokken.

Het informatiecentrum en de helpdesk hebben in de loop van het jaar meer dan 823 verzoeken om informatie ontvangen en behandeld.

Er is een begin gemaakt met het betrekken van de contactpersonen van de afdelingen Levensomstandigheden, arbeidsomstandigheden en arbeidsverhoudingen bij het werk van de informatieafdeling teneinde de informatiestromen te verbeteren en een betere samenwerking met de onderzoekseenheden tot stand te brengen.

Beheer meertalige publicaties

De afdeling Informatie en communicatie beheert een breed opgezet programma van meertalige publicaties. Er is een strategie voor de communicatie en verspreiding van de uitkomsten van de onderzoeken op de kerngebieden van de Stichting ingevoerd in nauwe samenwerking met de vier onderzoekseenheden. Doel van deze strategie is de onderzoeksresultaten tijdig te verspreiden teneinde tegemoet te komen aan de vraag van de doelgroepen.

In 2001 zijn 208 publicaties, onderzoeksverslagen en -samenvattingen, de nieuwsbrief en ander brochuremateriaal vertaald, gedrukt en gedistribueerd aan de 15 600 ontvangers die op de distributielijsten van de Stichting staan.

Door de vertaalafdeling van de Stichting zijn in samenwerking met haar partner, het Vertaalbureau in Luxemburg, ongeveer 9 500 bladzijden vertaald in de elf officiële talen van de Europese Unie. Het werk aan de terminologische gegevensbanken is in eigen huis voortgezet. Dit werk behelst het toevoegen en actualiseren van termen in alle EU-talen die van belang zijn voor de kerngebieden van de Stichting.

Iedere organisatie dient van tijd tot tijd na te gaan hoe zij zich aan de buitenwereld presenteert. Derhalve heeft de Stichting in 2001 haar logo en huisstijl herzien teneinde te waarborgen dat zij naar buiten toe als een moderne organisatie overkomt.

Meer persactiviteiten

Vorig jaar heeft ook de proactieve persstrategie de eerste vruchten afgeworpen. Deze strategie is gericht op versterking van het imago van de Stichting als gezaghebbend EU-orgaan dat informatie en analyses verstrekt die zijn gebaseerd op onderzoek op haar drie expertisegebieden. De Stichting blijft zich inspannen om haar

profiel in de pers te verhogen. Daartoe zal zij contacten met bepaalde journalisten bij opiniebepalende kwaliteitskranten aanknopen en onderhouden.

In 2001 waren de activiteiten in eerste instantie gericht op de presentatie van de *derde Europese enquête naar de arbeidsomstandigheden*. Daartoe zijn er persconferenties in veertien lidstaten georganiseerd, in samenwerking met de nationale vertegenwoordigingen van de Europese Commissie. Dankzij de media-aandacht bij deze persconferenties heeft het werk van de Stichting zowel in de geschreven pers als in de overige media in heel Europa een grotere bekendheid gekregen.

De Stichting zal blijven samenwerken met de voorzitterschappen van de Europese Unie en gezamenlijk evenementen organiseren of hieraan deelnemen teneinde het werk van de Stichting nog beter onder de aandacht te brengen. In 2001 zijn samen met het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie twee conferenties op hoog niveau georganiseerd. Aan de conferentie *Voor een betere werkkwaliteit* in Brussel is deelgenomen door meer dan tweehonderd politici en belangrijke beleidsmakers. Tijdens de conferentie zijn vraagstukken betreffende de kwaliteit van het werk aan de orde gesteld als voorbereiding van de besluiten aangaande het sociale Europa, en de conclusies zijn voorgelegd aan de Europese Raad van Laken op 14 en 15 december 2001.

Op 23 oktober heeft de conferentie *Understanding, anticipating and managing change: identifying the drivers of change* plaatsgevonden. Bij deze gelegenheid zijn honderd personen bijeengekomen voor de oprichting van het Europees Waarnemingscentrum voor het veranderingsproces (EMCC) in het Egmontpaleis te Brussel.

Beter gebruik van Internet

Inhoud en structuur van de website van de Stichting, www.eurofound.eu.int, zijn zodanig verbeterd dat de onderzoeksresultaten meer op de voorgrond staan. Er is een webeditor benoemd die zorg draagt voor een regelmatige actualisering van de informatie. Bijna 700 van de meest recente publicaties kunnen thans gratis on line worden geraadpleegd. Ook de EIROOnline-website (Europese Waarnemingspost voor de arbeidsverhoudingen) heeft een nieuw jasje gekregen om de informatie beter toegankelijk te maken.

De vernieuwing van de websites heeft tot een verdrievoudiging geleid van het aantal bezoeken aan deze sites in de laatste twee maanden van het jaar (van 43 000 naar 100 000 per maand).

In 2001 zijn de eerste voorbereidingen getroffen om de websites van de Stichting onder één dak of, zoals dit in technische termen heet, onder één domeinnaam te brengen, net als bij de andere EU-organen het geval is. De nieuwe domeinnaam, „eu.int”, geeft aan dat de Stichting een EU-orgaan is. Deze naam zal vanaf het eerste kwartaal van 2002 gelden.

Voornaamste feiten 2001

- Er is een systeem ingevoerd voor het interne beheer van de productiestromen.
- Er zijn tien uitgaven van de nieuwsbrief van de Stichting, *Communiqué*, in het Engels en Frans gepubliceerd.
- Op 16 mei is een open dag van de Stichting gehouden, ingeleid door de Ierse vice-minister-president Mary Harney; er zijn ongeveer 450 bezoekers geweest.

- Meer dan 650 personen hebben in het kader van georganiseerde bezoeken een bezoek aan de Stichting gebracht.
- Er is een brochure van de Stichting en een gebruikersvriendelijke elektronische presentatie ontwikkeld en beschikbaar gesteld
- Op 12 maart is een persdag georganiseerd waarvoor vakjournalisten op het gebied van sociale zaken van de grote opiniebladen waren uitgenodigd.

Europese Stichting tot verbetering van de levens- en arbeidsomstandigheden

Jaarverslag 2001

2002 – 22 blz. – 21 x 29,7 cm